

ОСВІТНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ В СУЧАСНИХ ЗВО

VLASENKO O. Educational determinants of speech competence development of managers in modern Higher Education Institutions. *The article analyzes the development of speech competence of professional development of managers in the system of higher educational institutions of Ukraine. The peculiarities of the influence of the main educational determinants of modernity on the process of understanding the aspects of the mechanism of psychology of formation of competencies are determined.*

Key words: competence approach, key competencies, competence, speech competence, managers' competences.

ВЛАСЕНКО О. Освітні детермінанти розвитку мовленнєвої компетентності менеджерів в сучасних ЗВО. У статті проаналізовано розвиток мовленнєвої компетентності професійного становлення менеджерів у системі вищих навчальних закладів України. Визначено особливості впливу основних освітніх детермінантів сучасності на процес розуміння аспектів механізму психології становлення компетентностей.

Ключові слова: компетентнісний підхід, ключові компетентності, компетентність, мовленнєва компетентність, компетентності менеджерів.

ВЛАСЕНКО Е. Образовательные детерминанты развития речевой компетентности менеджеров в современных вузах. В статье проанализировано развитие речевой компетентности профессионального становления менеджеров в системе вузов Украины. Определены особенности влияния основных образовательных детерминантов на процесс понимания аспектов механизма психологии становления компетентностей.

Ключевые слова: компетентностный подход, ключевые компетентности, компетентность, речевая компетентность, компетентности менеджеров.

Вступ. Процес глобалізації вплинув на суспільно-економічну структуру багатьох країн. Вища освіта на сьогодні відіграє провідну роль у соціальної політиці будь якої держави. Крім того, високий рівень вищої освіти є передумовою економічного зростання та стабільності економіки країни.

Реалізація компетентнісного підходу в освіті спричинила перебудову структури освітнього комплексу України. Сучасною тенденцією став розвиток освіти крізь призму компетентностей, які людина повинна розвивати протягом усього життя. Виникає необхідність чіткого розуміння та відстеження процесу розвитку компетентностей у сучасних вищих навчальних закладах.

Тому сьогодні є актуальним розгляд розвитку мовленнєвої компетентності крізь призму професійного становлення менеджерів у системі вищих навчальних закладів України.

Останні дослідження та публікації. Характеристики компетентнісного підходу у системі освіти можна побачити у дослідженнях: С. Ніколаєнко, О. Овчарук, Л. Пильгун, І. Родигіна, К. Савченко, О. Садівник, Л. Сень, С. Сисоевої, О. Ситник, Т., Г. Терещук, С. Трубачевої, Н. Фоменко та ін.

Дослідження проблеми формування мовленнєвої компетентності знайшло відображення у працях: А. Богуш, О. Демська-Кульчицької, О. Залевської, І. Зімній, О. Корніякі, О. Кучерук, В. Лапіної, Н. Лопатинської, С. Макеєвої, М. Манаєнкової, Г. Селевко, Н. Хомського, Н. Шумарової та ін.

Мета статті. Розкрити особливості процесу формування впливу основних освітніх детермінантів сучасності на розвиток мовленнєвої компетентності професійного становлення менеджерів у системі вищих навчальних закладів України.

Розуміння аспектів механізму психології становлення компетентностей надає змогу розробити відповідні коригуючі заходи для підвищення ефективності застосування компетентнісного підходу в освітньому процесі.

Результати дослідження. В Європі вища освіта займає особливе місце. Європейські держави намагаються стати суспільствами знань і тому освіта стає основною частиною соціального та культурного розвитку країн.

Компетентнісний підхід в освіті виник наприкінці двадцятого століття в США, однак свій розквіт він отримав саме у Європі.

Сприяння розвитку компетентності є однією з цілей бачення Європейського освітнього простору, що допомагає використати весь потенціал освіти та культури, як рушійних сил для створення робочих місць, соціальної справедливості, активної громадянської позиції, а також засобів пізнання європейської ідентичності в усієї її розмаїтті. [7]

Ціллю освітнього процесу стає його доступність та орієнтованість на потреби здобувачів. Вища освіта потребує більш студентоцентрованого підходу до навчання і викладання, який би передбачав гнучкі навчальні траєкторії і

визнавав компетенції, здобуті поза межами формальної освітньо-кваліфікаційної програми [1].

Для вирішення цих питань в Європейському освітньому просторі, Європейським парламентом та Радою Європейського Союзу була прийнята Рекомендація про ключові компетенції для безперервного навчання.

Відповідно основними цілями Рамкової програми Європейського союзу стали:

1. Визначення ключових компетентностей, що необхідні для працевлаштування, посилення особистісного потенціалу, активного громадянства та соціальної інтеграції.
2. Створення довідника для розробки освітніх політик закладами освіти, роботодавцями та абітурієнтами.
3. Підтримка зусиль на європейському, національному, регіональному, місцевому рівнях, для сприяння розвитку компетентностей для навчання протягом усього життя.

Ключові компетентності - це ті компетентності, які необхідні всім людям для самореалізації та розвитку, можливості працевлаштування, соціальної інтеграції, сталого способу життя, успішного життя в мирних суспільствах, свідомого управління життям та активної громадянської позиції [7]. (рис.1)

Рис. 1 Основні ключові компетентності

Ці компетентності розвиваються на протязі усього життя, шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Всі компетентності є однаково значущими тому, що кожна з них по своєму сприяє успішній соціалізації в суспільстві.

Відповідно, компетентності визначаються як комбінація знань, навичок і відносин, де: знання складаються з фактів і цифр, концепцій, ідей і теорій, які вже встановлені і підтримують розуміння певної області або предмета; і є здатністю виконувати процеси і використовувати наявні знання для досягнення результатів [7].

Під впливом мінливого навколишнього середовища кожній людині необхідна низка навичок та компетентностей, які вона буде розвивати на протязі всього життя. Однією з таких компетентностей є мовна. Згідно цієї програми, ця компетенція визначає здатність правильно і ефективно використовувати різні мови для спілкування. Вона відображає здатність розуміти, виражати та інтерпретувати концепції, думки, почуття, факти та думки як в усній, так і в письмовій формі (аудіювання, говоріння, читання та письмо) у відповідному діапазоні: соціальних та культурних контекстів, відповідно до ваших бажань або потреб. Мовна компетенція відображається у здатності бути посередником між різними мовами. [7]

В Україні компетентнісний підхід у формуванні процесу вищої освіти став основним. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти, у яких визначено сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти та які є спільними для всіх освітніх програм у межах певного рівня вищої освіти та спеціальності, необхідно визначити у кожному стандарті вищої освіти за кожною спеціальністю перелік обов'язкових компетентностей випускника [2].

Відповідно, компетентність – це динамічна комбінація знань, вмінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, яка визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність, і відповідно відокремлюють три основні види компетентності[2]:

1. Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності.
2. Загальні компетентності – універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку.
3. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності – компетентності, що залежать від предметної області, та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю.

Для запровадження компетентісного підходу та забезпечення якості вищої освіти, за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування», за спеціальністю 073 «Менеджмент», Міністерством Освіти і Науки України було затверджено два стандарти.

1. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Ступінь «бакалавр». Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування», спеціальність: 073 «Менеджмент». Затверджений 29.10.2018 р.
2. Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти. Ступінь «магістр». Галузь знань: 07 Управління та адміністрування, спеціальність: 073 «Менеджмент». Затверджений 10.07.2019 р.

Відповідно до цих стандартів, заклади вищої освіти затверджують свої освітні програми. Процес формування, необхідних для професійної діяльності менеджера, компетентностей проходить наступні рівні (рис.2).

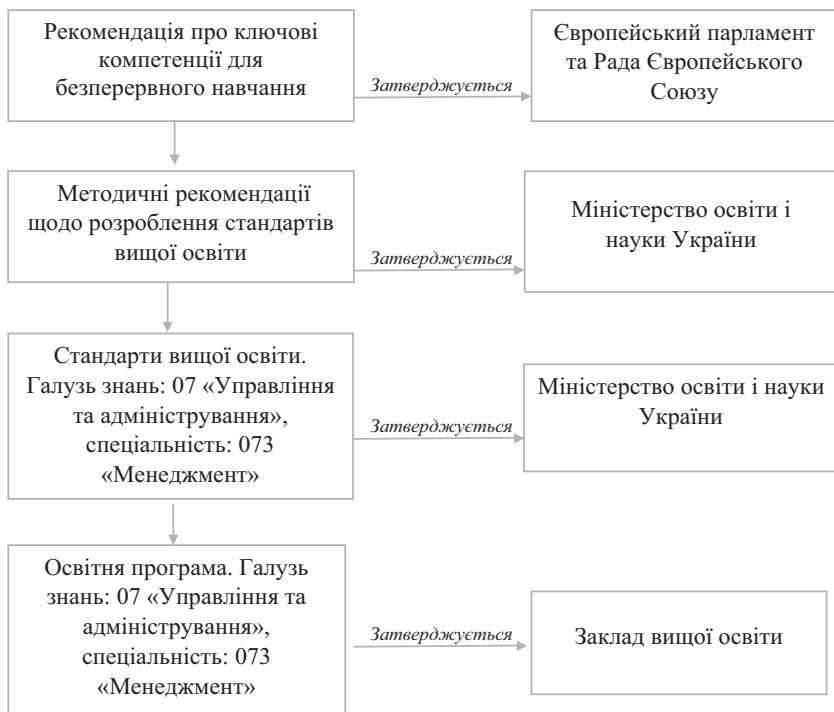

Рис.2. Формування компетентностей менеджерів у ЗВО України

Кожен заклад вищої освіти, ґрунтуючись на відповідному стандарті, розробляє свій перелік компетентностей, що повинен отримати здобувач.

Відповідно до цього переліку визначаються освітні компоненти, які будуть забезпечувати відповідні компетентності.

За галуззю знань 07 «Управління та адміністрування», за спеціальністю 073 «Менеджмент» у 2021 році в Україні набирає до навчання 271 вищий навчальний заклад [3] з 758 діючих навчальних закладів вищої освіти України [4]. Тобто 36% всіх діючих вищих навчальних закладів України надають освітні послуги зі спеціальності 073 «Менеджмент».

Було проаналізовано 97 освітніх програм вищих навчальних закладів України. Виокремлені освітні компоненти, які відповідно до переліку компетентностей випускника освітніх програм за галуззю знань 07 «Управління та адміністрування», за спеціальністю 073 «Менеджмент», безпосередньо забезпечують опрацювання та засвоєння мовленнєвої компетентності.

Враховуючи, що в цих стандартах вищої освіти відсутня мовленнєва компетентність, вважаємо, що мовленнєва компетентність – це володіння вербалізацією, відповідними мовними засобами, ментального змісту думки, яку прагнуть висловити та можливість сприйняття інформації, що представлена доречними мовними засобами. Отже, безпосередньо забезпечують мовленнєву компетентність наступні компетентності.

Таблиця 1.

ОК, що безпосередньо забезпечують мовленнєву компетентність в ОП першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент»

Групи ОК	ОК, що є найбільш поширеними у ВНЗ
Вивчення мови	• «Іноземна мова» • «Друга іноземна мова» • «Ділова українська мова» • «Українська мова за професійним спрямуванням» • «Іноземна мова за професійним спрямуванням»
Ділове спілкування	• «Психологія ділового спілкування» • «Ораторське мистецтво»
Комунікації	• «Комунікаційний менеджмент» • «Лідерство та робота в команді» • «Конфліктологія та теорія переговорів» • «Бізнес-комунікації»

В стандарті вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти:

- ЗК6. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК7. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
- ЗК8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- СК 9. Здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань.
- СК 11. Здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління.

Відповідні освітні компоненти, що є найбільш поширеними в освітньої діяльності ВНЗ України, було підсумовано у таблицях (табл.1, табл.2).

Таблиця 2.

ОК, що безпосередньо забезпечують мовленнєву компетентність в ОП другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент»

Групи ОК	ОК, що є найбільш розповсюдженими у ВНЗ
Вивчення мови	• «Іноземна мова» • «Ділова іноземна мова» • «Іноземна мова за професійним спрямуванням» • «Іноземна мова в бізнескомунікаціях»
Ділове спілкування	• «Психологія управління та самоменеджмент» • «Етика та психологія ділових відносин» • «Основи управлінського консультування та ділова кореспонденція»
Комунікації	• «Управління комунікаціями та конфліктами» • «Лідерство та технології комунікації в менеджменті» • «Інформаційно-комунікаційний менеджмент» • «Лідерство та ефективні комунікації»

Проведене дослідження дозволило виокремити освітні компоненти, що безпосередньо формують мовленнєву компетентність, у три групи. Аналіз засвідчив, що забезпечення мовленнєвої компетентності у вищих освітніх закладах відбувається за напрямками: вивчення мови, опанування ділового спілкування, засвоєння умінь комунікації.

Висновки. Аналіз основних освітніх детермінантів впливу на розвиток мовленнєвої компетентності професійного становлення менеджерів у системі вищих навчальних закладів України, дозволив виокремити чотири основні

рівні: формування Європейським парламентом та Радой Європейського Союзу Рекомендацій про ключові компетенції для безперервного навчання; прийняття Міністерством освіти і науки України Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти; затвердження Міністерством освіти і науки України Стандартів вищої освіти (галузь знань: 07 «Управління та адміністрування», спеціальність: 073 «Менеджмент»); розробка та затвердження закладами вищої освіти Освітніх програм з напрямку (галузь знань: 07 «Управління та адміністрування», спеціальність: 073 «Менеджмент»). Забезпечення мовленнєвої компетентності у вищих освітніх закладах відбувається за напрямками: вивчення мови, опанування ділового спілкування, засвоєння умінь комунікації.

Подальше дослідження психології становлення освітніх компонентів, що забезпечують мовленнєву компетентність менеджерів в сучасних закладах освіти, дозволить визначити оптимальне їх поєднання для підвищення ефективності застосування компетентісного підходу в освітньому процесі.

Список використаних джерел:

1. Повідомлення Європейської комісії «Відкриваючи двері освіти: Інноваційне викладання та навчання для всіх за допомогою нових технологій і відкритих освітніх ресурсів» (2013)/ <http://surl.li/arozd>
2. Методичні рекомендації, щодо розроблення стандартів вищої освіти, від «01» червня 2017 № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від «21» грудня 2017 № 1648)
3. Довідник ВНЗ /Освітній портал /<http://surl.li/arozc>
4. Єдина державна електронна база з питань освіти/ <http://surl.li/arozf>
5. Стандарт вищої освіти. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. Ступінь «бакалавр». Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування», спеціальність: 073 «Менеджмент». Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 29.10.2018 року №1165/ <http://surl.li/orme>
6. Стандарт вищої освіти. Другий (магістерський) рівень вищої освіти. Ступінь «магістр». Галузь знань: 07 Управління та адміністрування, спеціальність: 073 «Менеджмент»./ Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 10.07.2019 р. № 959 /<http://surl.li/biuj>
7. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning / <http://surl.li/aroyt>

Transliteration of References:

1. Повідомлення Європейської комісії «Відкryvaiuchy dveri osvity: Innovatsiine vykladannia ta navchannia dlia vsikh za dopomohoiu novykh tekhnolohii i vidkrytykh osvitnikh resursiv» (2013)/ <http://surl.li/arozd>
2. Metodichni rekomendatsii, shchodo rozroblennia standartiv vyshchoi osvity, vid «01» chervnia 2017 № 600 (u redaktsii nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid «21» hrudnia 2017 № 1648)
3. Dovidnyk VNZ /Osvitnii portal /<http://surl.li/arozc>
4. Yedyna derzhavna elektronna baza z pytan osvity/ <http://surl.li/arozf>
5. Standart vyshchoi osvity. Pershyi (bakalavrskiy) riven vyshchoi osvity. Stupin «bakalavr». Haluz znan: 07 «Upravlinnia ta administruvannia», spetsialnist: 073 «Menedzhment». Zatverdzheno ta vvedeno v diu nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29.10.2018 roku №1165/ <http://surl.li/orme>
6. Standart vyshchoi osvity. Druhyi (mahisterskyi) riven vyshchoi osvity. Stupin «mahistr». Haluz znan: 07 Upravlinnia ta administruvannia, spetsialnist: 073 «Menedzhment»./ Zatverdzheno ta vvedeno v diu nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 10.07.2019 r. № 959 /<http://surl.li/biuj>
7. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning [Electronic resource]. / <http://surl.li/aroyt>

VLASENKO O.

Postgraduate, Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine
E-mail: interesmore@i.ua

EDUCATIONAL DETERMINANTS OF SPEECH COMPETENCE DEVELOPMENT OF MANAGERS IN MODERN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

<https://doi.org/10.38014/osvita.2021.88.10>